

1. ΚΕΙΜΕΝΟ

Κοσμά Πολίτη: Στον Χατζηφράγκου
«Η ομορφιά του κόσμου» (απόσπασμα)
(Κ.Ν.Α. Α΄ Λυκείου, σσ. 307-319)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Παραδείγματα ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ποια είναι τα πρόσωπα της αφήγησης και ποια η συμμετοχή τους στη δράση του έργου;
2. Ποιοι τρόποι αφήγησης χρησιμοποιούνται και πώς εναλλάσσονται μεταξύ τους;
3. Σε ποια μορφή αφήγησης ανήκει το συγκεκριμένο απόσπασμα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
4. Αν οι όροι που προϋποθέτει μια μορφή αφήγησης, ώστε να χαρακτηριστεί «διήγημα», είναι η συντομία, η αυτοτέλεια και η χρονική ακολουθία, τότε μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως διήγημα το απόσπασμα αυτό; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
5. Όταν απουσιάζει η παρεμβατική παρουσία του συγγραφέα, λέμε ότι η αφήγηση είναι αντικειμενική. Ισχύει αυτό στην περίπτωση αυτής της αφήγησης; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
6. Πώς περιγράφεται ο Τζώνης, ο μισοπάλαβος της γειτονιάς;
7. α) Πώς περιγράφεται η κυρία Αλιφάντη και πού εντοπίζονται οι λεπτομέρειες της περιγραφής;
β) Ποια η διαφορά της περιγραφής της σε σχέση με την παρουσίαση του κ. Αλιφάντη;
8. Ο συγγραφέας περιγράφοντας με τόσες λεπτομέρειες το αμάξι και το πολύτιμο περιεχόμενό του θεωρήθηκε «εστέτ»¹. Πώς θα δικαιολογούσατε εσείς αυτό το χαρακτηρισμό;
9. Μπορεί να θεωρηθεί εξεζητημένη η εμφάνιση της νέας γυναίκας; Δικαιολογήστε την απάντησή σας.

¹ «εστέτ»: [γαλλ. *esthète* < ελλ. αισθητής: πρόσωπο που υπηρετεί το ωραίο ως θεμελιώδη αξία (αισθητισμός)]. Οι αισθητιστές εννοούν την τέχνη ως αυτόνομη αξία (*η τέχνη για την τέχνη*).

10. Η περιγραφή της γυναίκας - οπτασίας θα μπορούσε να μας επιτρέψει να της δώσουμε ένα συμβολικό ή λογικό νόημα. Ο ίδιος όμως ο συγγραφέας μας αποτρέπει από κάτι τέτοιο. Πώς το πετυχαίνει αυτό;
11. Ο συγγραφέας επιχειρεί να υπερβεί τις ρεαλιστικές καταστάσεις και να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα φανταστική. Πώς το πετυχαίνει αυτό;
12. Ποιους συνεπαίρνει η *ομορφιά του κόσμου* και γιατί;
13. Γιατί κανένας από τους μεγάλους δεν συγκινείται ούτε από την *οπτασία της γυναίκας*, ούτε από την εξαφάνιση του Τζώνη; Πώς το αιτιολογείτε εσείς αυτό;
14. Γιατί ο Τζώνης αντικρίζει την «οπτασία» τη στιγμή ακριβώς που νιώθει ταπεινωμένος; Τι ακριβώς σημαίνει αυτό;
15. Πώς εισάγεται στην αφήγηση το λαϊκό στοιχείο, έτσι ώστε να δίνεται η πραγματικότητα της ζωής;
16. Με ποια στοιχεία πετυχαίνει ο συγγραφέας τη μετάθεση από την πραγματικότητα τη ζωής στην πραγματικότητα του ονείρου;
17. Πώς αντιλαμβάνεται ο συγγραφέας την *απόλυτη ομορφιά*; Να αναφέρετε τα χαρακτηριστικά της.
18. Πώς λειτουργεί η «κοινωνική κριτική» (κουτσομπολιό) στο απόσπασμα;

2.2. Παραδείγματα ερωτήσεων σύντομης απάντησης

1. Σε ποιες ενότητες μπορούμε να χωρίσουμε το απόσπασμα;
2. Στην πρώτη ενότητα η αφήγηση γίνεται από εξωτερική οπτική γωνία και περιορίζεται αποκλειστικά στα πράγματα. Πώς το πετυχαίνει αυτό ο συγγραφέας μέσω της περιγραφής;
3. Πώς παρουσιάζεται το ατύχημα που προήλθε από ένα ανόητο - άνοστο χωρατό;
4. Γιατί κανένας δε γέλασε με το θέαμα του πεσμένου Τζώνη;
5. Τη στιγμή του εξευτελισμού του ο Τζώνης αντικρίζει το όραμα που αιχμαλωτίζει το ήδη σαλεμένο μυαλό του. Τι πετυχαίνει ο συγγραφέας μ' αυτό;
6. Ποια είναι η μοναδική αντίδραση της γυναίκας - οράματος στα ερεθίσματα του εξωτερικού περιβάλλοντος;
7. Τι πετυχαίνουν οι σύντομοι διάλογοι των γυναικών που παρεμβάλλονται στην αφήγηση;

8. Τα παιδιά και ο Τζώνης ποιον κίνδυνο ένιωθαν να τα απειλεί, καθώς έβλεπαν την οπτασία;
9. Πώς χαρακτηρίζετε την ατμόσφαιρα, όπου συντελείται η μετάθεση από την πραγματικότητα της ζωής στην πραγματικότητα του ονείρου και της φαντασίας;
10. Τι τελικά πήρε μαζί της φεύγοντας η *ομορφιά του κόσμου*;

2.3. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. Το μυθιστόρημα του Κοσμά Πολίτη *Στου Χατζηφράγκου - τα 40χρονα μιας χαμένης πολιτείας* έχει ως «μότο»: «Καταφέρανε νάχω στην πατρίδα μου το αίσθημα του ραγιά». Θα μπορούσε κάτι τέτοιο να ισχύσει στην περίπτωση του Τζώνη; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
2. Σε συνέντευξή του ο Κοσμάς Πολίτης για το μυθιστόρημά του *Στου Χατζηφράγκου*² είπε ότι το μυθιστόρημα είναι «η βιογραφία μιας εποχής και μιας κοινωνίας βασισμένη στην πραγματικότητα και στολισμένη με φανταστικά επεισόδια». Με βάση αυτή τη θέση του συγγραφέα μπορείτε να περιγράψετε ποιος είναι ο στόχος του συγγραφέα στο απόσπασμα αυτό;
3. Ο ρόλος της περιγραφής μέσα στην αφήγηση είναι η ενάργεια, η επιβράδυνση του αφηγηματικού χρόνου, ή τέλος η απεικόνιση μιας κατάστασης. Τι ακριβώς πιστεύετε ότι εξυπηρετεί η περιγραφή σ' αυτό το απόσπασμα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας.
4. Ο συγγραφέας με το επεισόδιο του χωρατού προβάλλει την ταπείνωση του Τζώνη, χωρίς όμως να τον γελοιοποιεί. Πώς το πετυχαίνει αυτό;
5. Ποιο ύφος χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για να δώσει την πραγματικότητα της ζωής και ποιο ύφος για να παρουσιάσει τις ονειρικές καταστάσεις;
6. Να εντοπίσετε την ειρωνεία του συγγραφέα στην τελευταία παράγραφο και να ανιχνεύσετε τους στόχους της.

² Συνέντευξη του Κ. Πολίτη στο Γ. Π. Σαββίδη στον πρόλογο του βιβλίου *Στου Χατζηφράγκου τα 40χρονα μιας χαμένης πολιτείας*, εκδ. Καραβία, Αθήνα 1963, σ. θ'.

2.4. Παραδείγματα ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου

2.4.1. Ερωτήσεις της μορφής «σωστό-λάθος»

Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
1. Ο συγγραφέας ενδιαφέρεται αποκλειστικά να παρουσιάσει τα πράγματα ρεαλιστικά.	☐	☐
2. Η μόνη αντίδραση της κυρίας Αλιφάντη ήταν να ανοιγοκλείνει τα ματόφυλλά της. Αυτό σημαίνει εγωισμό ή αυταρέσκεια.	☐	☐
3. Οι γυναίκες ζηλεύουν την όμορφη κυρία Αλιφάντη.	☐	☐
4. Οι γυναίκες λυπούνται την όμορφη κυρία Αλιφάντη.	☐	☐
5. Τα παιδιά βλέποντας το όραμα της ομορφιάς νιώθουν ότι απειλούνται από τον κίνδυνο να το χάσουν.	☐	☐
6. Τα παιδιά βλέποντας το όραμα της ομορφιάς νιώθουν ότι απειλούνται από κάποιο ανεπανόρθωτο κακό.	☐	☐

2.4.2. Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

Βάλτε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή:

1. Ο Τζώνης ο τρελός αντικρίζει την *οπτασία της ομορφιάς* τη στιγμή που έχει ταπεινωθεί και ζητάει να βρει στη μουσική έναν τρόπο να εκφράσει τα συναισθήματά του, επειδή:
 - α) Με τη φουσαρμόνικα δείχνει πως δεν υπολογίζει αυτούς που τον πειράζουν.
 - β) Με τη μουσική ενοχλεί τον κουρέα που εξαργύρωσε το κούρεμα με τρικλοποδιά.
 - γ) Παίζει επίτηδες φουσαρμόνικα, γιατί του το έχουν απαγορεύσει.
 - δ) Με τη μουσική φαίνεται ότι έχει πραγματικά ξεφύγει από την κακή πραγματικότητα κι ότι κάτι άλλο τον έχει συνεπάρει.

2. Τα παιδιά βλέποντας την όμορφη γυναίκα αισθάνονται ότι απειλούνται, διότι:
- Πιστεύουν ότι θα τους κάνει κακό.
 - Πιστεύουν ότι φεύγοντας θα έπαιρνε κάποιον μαζί της.
 - Πιστεύουν ότι δε θα μπορούν πια να παίξουν ελεύθερα στην αλάνα, γιατί θα τα εμποδίζει η παρουσία της.
 - Πιστεύουν ότι θα τα τιμωρήσει για κάποια αταξία τους.

2.4.3. Ερωτήσεις σύζευξης

Να γράψετε δίπλα από κάθε αριθμό της στήλης Α το γράμμα του στοιχείου της στήλης Β που αντιστοιχεί σ' αυτό:

Α	Β
1. «Ω, άγγελε του Θεού, έλεγες μέσα σου» (σ. 312)	α. εσωτερική οικονομία του μύθου
2. «Αφεντικό με παίρνεις στη δουλειά σου; ζεμπίλια» (σ. 310)	β. «αισθητισμός» γ. ειρωνεία
3. «Και με την πρώτη ματιά που έριξε ... ομορφιά του κόσμου» (σ. 311)	δ. ρεαλιστικός διάλογος ε. πραγματικές
4. «Όλα μαζί, αλήθεια, είχε κάτι πολύτιμο ... πανάκριβο ...» (σ. 312)	καταστάσεις - ρεαλισμός
5. «Μονάχα το απογεματάκι το σοκάκι» (σ. 313)	στ. υποβλητικότητα ζ. «ποίηση της
6. «Τα παιδιά του μαχαλά ... στέρηση» (σ. 317)	ασημαντότητας»
7. «Άλλα δυο βήματα ... κανέννας δε γέλασε» (σ. 310)	

2.5. Συνδυασμός ερωτήσεων αντικειμενικού τύπου και ελεύθερης ανάπτυξης

- A. Η πραγματικότητα της ζωής φαίνεται στην αφήγηση, γιατί:
 - Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το λαϊκό στοιχείο (το χωρατό του εργάτη, τη συμπεριφορά του κουρέα, τις αντιδράσεις των γυναικών).
 - Η γυναίκα εμφανίζεται υπερβολικά ωραία.
 - Η οπτασία της ομορφιάς είναι κάτι συνηθισμένο.
 - Τα παιδιά συνήθως βλέπουν κάτι πολύ πιο όμορφο απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα.
- B. Αναφέρατε συνοπτικά τους λόγους για τους οποίους αποκλείετε τις άλλες επιλογές.

2. Α. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

Σωστό Λάθος

α) Ο συγγραφέας προτιμά να τοποθετήσει τη δράση σε χρόνο και σε τόπο που έζησε ο ίδιος για να είναι αληθοφανέστερος.	☐	☐
β) Ο συγγραφέας «κατασκευάζει» την ιστορία χρησιμοποιώντας κυρίως περιγραφικά στοιχεία.	☐	☐
γ) Ο συγγραφέας επιχειρεί με ρεαλιστικά μέσα να δημιουργήσει μια φανταστική ατμόσφαιρα.	☐	☐
δ) Η «οπτασία» του Τζώνη δεν έχει συμβολικό νόημα. Αυτό δηλώνεται από τον αφηγητή.	☐	☐

Β. Να δικαιολογήσετε την επιλογή σας «σωστό-λάθος» στην περίπτωση (δ).

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ

1. Διαβάστε ολόκληρο το επεισόδιο με τον τρελό της γειτονιάς, το Τζώνη από το βιβλίο του Κοσμά Πολίτη *Στου Χατζηφράγκου* και παρουσιάστε το επεισόδιο σε θεατρική μορφή.³
2. Προσπαθήστε να χαρακτηρίσετε το Τζώνη. Είναι πράγματι τρελός; Δικαιολογήστε την άποψή σας.

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Αισθητισμός: Πότε εμφανίζεται αυτή η τάση στη λογοτεχνία; Ποιοι είναι οι κυριότεροι εκπρόσωποι;
2. Κριτικά κείμενα για την πεζογραφία του Κοσμά Πολίτη. Να κάνετε μια επιλογή κριτικών απόψεων που, κατά τη γνώμη σας, είναι ενδιαφέρουσες.

³ Ο τίτλος του κεφαλαίου είναι: «Στου Σκλαβούνου το σοκάκι» (9^ο Κεφάλαιο).

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ολιγόλεπτη γραπτή δοκιμασία

(15 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΤΑΞΗ: ΤΜΗΜΑ:

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Κοσμά Πολίτη: «Η ομορφιά του κόσμου»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο τετραγωνάκι, αν νομίζετε ότι το περιεχόμενο των παρακάτω προτάσεων είναι σωστό ή λανθασμένο:

	Σωστό	Λάθος
α) Πρόθεση του συγγραφέα είναι να δώσει ζωντανή τη μνήμη της Σμύρνης, έτσι όπως την κράτησε από τα παιδικά του χρόνια.	☐	☐
β) Πρόθεση του συγγραφέα είναι να παρουσιάσει την εξαιρετική ομορφιά της κυρίας Αλιφάντη.	☐	☐
γ) Η γυναίκα του εργολάβου αλλάζει με την παρουσία της το ρυθμό της ζωής στη γειτονιά.	☐	☐
δ) Η γυναίκα του εργολάβου με τα πλούτη και την ομορφιά της περνάει απαρατήρητη από τους λαϊκούς ανθρώπους.	☐	☐
ε) Ο Τζώνης ο τρελός ήταν το παίγνιο των μεγάλων και η συμπάθεια των μικρών.	☐	☐
στ) Ο Τζώνης προκαλούσε τον οίκτο στους μεγάλους.	☐	☐

Μονάδες 3

2. Να βάλετε σε κύκλο τη σωστή απάντηση:

A. Η πραγματικότητα της ζωής φαίνεται στην αφήγηση, γιατί:

- α) Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το λαϊκό στοιχείο (το χωρατό του εργάτη, τη συμπεριφορά του κουρέα, τις αντιδράσεις των γυναικών).
- β) Η γυναίκα εμφανίζεται υπερβολικά ωραία.
- γ) Η οπτασία της ομορφιάς είναι κάτι συνηθισμένο.
- δ) Τα παιδιά συνήθως βλέπουν κάτι πολύ πιο όμορφο απ' ό,τι είναι στην πραγματικότητα.

B. Τα παιδιά βλέποντας την όμορφη γυναίκα αισθάνονται ότι απειλούνται διότι:

- α) Πιστεύουν ότι θα τους κάνει κακό.
- β) Πιστεύουν ότι φεύγοντας θα έπαιρνε κάποιον μαζί της.
 - γ) Πιστεύουν ότι δε θα μπορούν πια να παίξουν ελεύθερα στην αλάνα γιατί θα τα εμποδίζει η παρουσία της.
- δ) Πιστεύουν ότι θα τα τιμωρήσει για κάποια αταξία τους.

Μονάδες 2

3. Να γράψετε δίπλα από κάθε αριθμό της στήλης A το γράμμα του στοιχείου της στήλης B που αντιστοιχεί σ' αυτό:

A	B
α) «Ω, άγγελε του Θεού, έλεγες μέσα σου» (σ. 312)	α. εσωτερική οικονομία του μύθου
β) «Αφεντικό με παίρνεις στη δουλειά σου; ζεμπίλια» (σ. 310)	β. «αισθητισμός»
γ) «Και με την πρώτη ματιά που έριξε ... ομορφιά του κόσμου» (σ. 311)	γ. ειρωνεία
δ) «Όλα μαζί, αλήθεια, είχε κάτι πολύτιμο ... πανάκριβο ...» (σ. 312)	δ. ρεαλιστικός διάλογος
ε) «Μονάχα το απογεματάκι το σοκάκι» (σ. 313)	γ. ειρωνεία
στ) «Τα παιδιά του μαχαλά ... στέρηση» (σ. 317)	ε. πραγματικές καταστάσεις ρεαλισμός
	στ. υποβλητικότητα

Μονάδες 3

4. Η περιγραφή της γυναίκας - οπτασίας θα μας επέτρεπε να της δώσουμε ένα συμβολικό ή λογικό νόημα. Ο ίδιος όμως ο συγγραφέας μας αποτρέπει από κάτι τέτοιο. Πώς το πετυχαίνει αυτό;

.....
.....
.....
.....

Μονάδες 6

5. Ο συγγραφέας επιχειρεί να υπερβεί τις ρεαλιστικές καταστάσεις και να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα ονειρική. Πώς το πετυχαίνει αυτό;

.....
.....
.....
.....

Μονάδες 6

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΤΑΞΗ: ΤΜΗΜΑ:

ΜΑΘΗΜΑ: Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Κοσμά Πολίτη: «Η ομορφιά του κόσμου»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. Ποιους συνεπαίρνει η ομορφιά του κόσμου και γιατί;

.....
.....

Μονάδες 4

2. Γιατί κανένας από τους μεγάλους δε συγκινείται ούτε από την οπτασία, ούτε από την εξαφάνιση του Τζώνη; Πώς το αιτιολογείτε εσείς αυτό;

.....
.....

Μονάδες 4

3. Γιατί ο Τζώνης αντικρίζει την οπτασία τη στιγμή ακριβώς που νιώθει ταπεινωμένος; Τι ακριβώς σημαίνει αυτό;

.....
.....

Μονάδες 4

4. Πώς εισάγεται στην αφήγηση το λαϊκό στοιχείο, έτσι ώστε να δίνεται η πραγματικότητα της ζωής;

.....
.....

Μονάδες 4

5. Με ποια στοιχεία πετυχαίνει ο συγγραφέας τη μετάθεση από την πραγματικότητα της ζωής στην πραγματικότητα του ονείρου;

.....
.....

Μονάδες 4